
Vrijstellingenbeleid Examinering MBO schooljaar 2022-2023

Procesbeheer ontwikkeling/vaststelling: concept voorjaar 2020, vastgesteld april 2020; aangepast juli 2021, vastgesteld juli 2021; aangepast mei 2022, vastgesteld 1-7-2022

Inleiding

Wanneer een student een examen of examenonderdeel elders of eerder al heeft behaald, kan een student hiervoor vrijstelling vragen. De examencommissie heeft als wettelijke taak deze vrijstellingen te toetsen en te verlenen wanneer een student hiervoor in aanmerking komt. De examencommissie kan vaststellen of de student in aanmerking komt voor vrijstelling op grond van documenten zoals een diploma of resultatenlijst van een eerdere of andere gevolgde en/of behaalde erkende (mbo-) opleiding.

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0027963/2019-08-01>

Vrijstelling van examinering en onderwijs?

De examencommissie kan alleen een vrijstelling voor een examen verlenen, wanneer hiervoor voldoende grond is en wanneer de documenten die als bewijsstuk voor de aanvraag van een vrijstelling bij het indienen niet ouder zijn dan vijf jaar (Lentiz brede afspraak). Het bevoegd gezag (directeur) is verantwoordelijk voor het verlenen van een eventuele vrijstelling van het onderwijs. In de OER van Lentiz staat:

“Er wordt nooit een vrijstelling voor onderwijstijd gegeven. In de tijd die vrijvalt doordat een deelnemer een vrijstelling voor een bepaald deel van de opleiding krijgt zal hij/zij (andere) inspanningen in het kader van de opleiding moeten verrichten.”

Echter, in individuele gevallen én op basis van kwalitatieve gronden mag en kan het bevoegd gezag vrijstelling verlenen van onderwijs of een alternatief onderwijsprogramma aanbieden. Dit kan zijn:

Lessen blijven volgen en het examen / examenonderdelen op een hoger niveau afronden
Vrijstelling voor de lessen – er dienen afspraken met de coach / opleidingscoördinator worden gemaakt over de invulling van de vrijgestelde uren (werken aan andere vakken of vrijstelling van het onderwijs).

Hiermee kan voor een individuele student de begeleide onderwijstijd minder zijn dan wettelijk vereist. (<https://onderwijsenexaminering.nl/kwaliteit/onderwijstijd/onderwijstijd/>)

Verschillende examens, verschillende vrijstellingen

Vrijstellingenbeleid is verschillend voor de verschillende type examens:

1. Beroepsgerichte examens
2. Keuzedeel-examens
3. Examens Taal en Rekenen

Loopbaan en burgerschap heeft als diploma-eis een inspanningsverplichting. Hierdoor kan een examencommissie dan ook geen vrijstelling van het examen geven, maar zij kan een student wel vrijstelling van de inspanningsverplichting geven.

1. Beroepsgerichte examens

Studenten kunnen een vrijstelling aanvragen voor een beroepsproeve, vaardigheids- en of werkprocesexamen, kennisexamen of voor de beroepsvereisten. De examencommissie moet dan onderzoeken of de student hiervoor in aanmerking komt op basis van een vergelijking van examenplannen, kerntaken, werkprocessen, prestatie-indicatoren en het niveau van een opleiding. In veel gevallen zal het vrijstellingen betreffen op basis van een behaald diploma van eenzelfde of vergelijkbaar dossier op een hoger of lager niveau.

Op grond van een inhoudelijke vergelijking kan de examencommissie bepalen of zij wel of geen vrijstelling verleent. Afgesproken is dat binnen Lentiz geen vrijstelling wordt verleend voor een deel van een vaardigheids-, werkproces- of een kennisexamen. Een Proeve moet in zijn geheel worden herkanst.

2. Keuzedeel-examens

Vanaf schooljaar 2020-2021 tellen de keuzedelen mee bij de slaag-/zakregeling. Wanneer studenten overstappen naar een andere opleiding of een ander niveau, kunnen zij vrijstelling aanvragen voor keuzedeel-examens. Immers, keuzedelen zijn - op een aantal specifieke keuzedelen na - niet gebonden aan een niveau.

Voor vrijstellingen is er de nodige ruimte voor vrijstellingen. De examencommissie kan een vrijstelling voor een keuzedeel geven indien wordt voldaan aan:

a. Er een voldoende examenresultaat voor het keuzedeel is behaald

De examencommissie kan een vrijstelling verlenen op basis een (bewijs) van een opleiding waaruit blijkt dat een student een keuzedeel examen heeft afgelegd. Bij een vrijstelling op basis van een eerder geëxamineerd keuzedeel wordt op de resultatenlijst 'vrijstelling' vermeld en wordt het resultaat overgenomen.

b. Er wordt voldaan aan de wettelijke eisen ten aanzien van koppeling en overlap.

Wanneer een student doorstroomt binnen het mbo kan hij/zij vrijstelling aanvragen voor de keuzedeelverplichting.

1. Gekoppeld keuzedeel

Wanneer het keuzedeel - op basis waarvan de vrijstelling wordt aangevraagd - ook is gekoppeld aan de nieuwe opleiding, kan de examencommissie vrijstelling direct verlenen (<https://www.s-bb.nl/onderwijs/kwalificeren-en-examineren/keuzedelen/voorstel-keuzedeel/gekoppelde-en-ontkoppelde>).

2. Niet gekoppeld keuzedeel

Indien het keuzedeel niet gekoppeld is aan de vervolgopleiding, kan een examencommissie alleen uitspraak doen over het verlenen van een vrijstelling als er een onderbouwd verzoek van de student is om het niet-gekoppelde keuzedeel in te mogen zetten voor de keuzedeel-verplichting. Het keuzedeel moet daarvoor:

- in het schoolbrede aanbod zijn opgenomen
- mag geen ondoelmatige overlap hebben met de kwalificatie die de student gaat volgen.

Ondoelmatige overlap betekent dat het keuzedeel te weinig toegevoegde waarde heeft ten opzichte van de opleiding waaraan het moet worden gekoppeld.

Om te onderzoeken of er sprake is van overlap tussen het keuzedeel en de kwalificatie ga naar (<https://kwalificaties.s-bb.nl/Overlap>): en vul de naam van de kwalificatie en de titel van het keuzedeel in, in de daarvoor bestemde velden.

Er zijn drie mogelijke uitkomsten:

- Er bestaat een vastgestelde koppeling tussen de kwalificatie en dit keuzedeel.
- Er is geen overlapinformatie gevonden. In dat geval kan er een verzoek worden ingediend bij de Toetsingskamer om de overlap te laten onderzoeken.
- Er is sprake van ondoelmatige overlap.

3. Examens Taal en Rekenen

Voor het verlenen van vrijstellingen voor de generieke examens, volgt Lentiz de handreiking van het Kennispunt Taal en Rekenen MBO van de MBO Raad.

(https://taalenrekenenmbo.nl/app/uploads/2021_06_30_servicedocument-vrijstellingen-generieke-eisen-2021-22-1.pdf).

Aanvullend en verduidelijkend gelden de Lentiz-brede afspraken:

- Het behaalde resultaat minimaal een 6 is.
- Het resultaat van Nederlands lezen/luisteren, Engels lezen/luisteren en/of rekenen met een centraal examen (CE) is behaald.
- Als het resultaat voor Nederlands (het resultaat van het totaal CE en IE gemiddeld) en/of Engels (het resultaat van het totaal CE en IE gemiddeld) voldoende is kan vrijstelling verleend worden. Is het gemiddelde een onvoldoende dan wordt alleen een vrijstelling gegeven voor de met een voldoende afgesloten onderdelen.
- Voor rekenen wordt geen vrijstelling gegeven voor een onvoldoende resultaat.
- Er kan pas een vrijstelling worden gegeven voor het centraal examen wanneer het eerder gemaakte examen ook een centraal examen was, gebaseerd op de referentieniveaus en met bijpassende normering.
- Op basis van een vmbo-diploma is vrijstelling niet mogelijk, behalve in het uitzonderlijke geval waarin de student het betreffende onderdeel op havo- of vwo-niveau heeft afgerond.
- Bij vrijstelling op basis van het resultaat voor Nederlands 2F, waarbij cijferdifferentiatie is toegepast, geldt dat het cijfer inclusief cijferdifferentiatie het uitgangspunt is voor vrijstelling en dit cijfer is ook het cijfer dat op de resultatenlijst van de vervolgopleiding komt te staan.

Tot slot zijn in enkele gevallen mogelijk dat keuzedelen vrijstelling geven voor generieke examenonderdelen (bv keuzedeel Nederlandse taal 3F of Engels A2/B1). Hiervoor wordt eveneens de handreiking van het Kennispunt Taal en Rekenen MBO van de MBO Raad gevolgd.

Aanvullende bepalingen

- Er wordt altijd uitgegaan van de laatste actuele wet- en regelgeving. Tevens worden de landelijke richtlijnen rondom Special Needs (dyslectie), Examineren van anderstaligen (gebruik NT2 woordenboek) en de Omkeerregeling (NT2 mag op andere manier geëxamineerd worden) gevolgd indien toepasbaar en via examencommissie besloten.
- Er wordt geen vrijstelling verleend voor rekenen op basis van het resultaten vanuit het "oude" referentieniveau.
- Er wordt geen vrijstellingen verleend voor Engels op basis van Cambridge C1.
- Er wordt geen vrijstelling verleend voor Nederlands op basis van HBO diploma Nederlands.
- Er wordt geen vrijstelling verleend voor rekenen op basis van bij eerder gevolgd vak wiskunde.

- De examencommissie kan voor Loopbaan en Burgerschap vrijstelling verlenen indien zij constateert dat voldaan is aan de inspanningsverplichting en dat op basis van aangeleverde stukken aangetoond kan worden dat er contextrijk en ontwikkelingsgericht L&B onderwijs gevolgd is.
- Vrijstellingen examineren in het buitenland
- Het komt voor dat een deel van de beroepsgerichte examinering plaats vindt in het buitenland, veelal tijdens de stage. Het resultaat van een afgelegd examen in het buitenland kan meetellen voor het behalen van een mbo-diploma door middel van het verlenen van een vrijstelling. De examencommissie kan deze vrijstelling verlenen. Zowel de eisen die voor het examen in het buitenland gelden, als de taken en verantwoordelijkheden voor examencommissie en onderwijsteam zijn hetzelfde als bij de reguliere procedure in Nederland. Behalve de vrijstelling mag op de resultatenlijst ook de waardering of cijfer genoemd worden. Daarnaast kan de school aan de student een, door de directeur opgestelde, schoolverklaring met het behaalde resultaat bij het diploma uitreiken.
- Verlenen van een vrijstelling hangt te allen tijde af van de individuele situatie en bewijslast ter beoordeling door de examencommissie.

= = =

Bijlagen

Onderwijs en Examenregeling Lentiz 2022-2023

Tekst OER Lentiz - examendeel

Art. 6	lid 1
Vrijstelling	De examencommissie kan op verzoek van de deelnemer op basis van vooropleiding vrijstelling(en) verlenen voor kerntaken, werkprocessen, keuzedelen en de examenonderdelen Nederlandse taal, rekenen en Engels, Beroepsproeve 's of voor wettelijke beroepsvereisten/branchevereisten indien dit in de opleiding past.

Wanneer een deelnemer een vrijstelling l aanvragen kan hij/zij hiervoor via de examensecretaris een verzoek indienen bij de examencommissie. De examencommissie besluit in alle gevallen op individuele basis of de aangevraagde vrijstelling kan worden toegekend.

De voorwaarden waaronder een deelnemer aanspraak kan maken op een vrijstelling staan beschreven in de OER.

Tekst OER Lentiz - onderwijsdeel

2.11.1 Vrijstellingen

Het begrip vrijstellingen wordt gehanteerd als overkoepelende term voor deelnemers die een bepaald onderdeel van de kwalificatie niet meer hoeven te doen omdat zij op basis van voorkennis (blijkend uit een officieel bewijsstuk zoals een certificaat, diploma of schoolverklaring) een verzoek voor vrijstelling kunnen indienen bij de examencommissie.

Vrijstellingen kunnen worden afgegeven voor:

- Een of meerdere kerntaken;
- Een of meerdere werkprocessen;
- Keuzede(e)l(en);
- De examenonderdelen Nederlandse taal (spreken, gesprekken voeren, lezen, luisteren en schrijven);
- De examenonderdelen Engels (spreken, gesprekken voeren, lezen, luisteren en schrijven);,
- Rekenen;
- Wettelijke beroepsvereisten/branchevereisten als dit voor de kwalificatie van toepassing is.

Er wordt nooit een vrijstelling voor onderwijstijd gegeven. In de tijd die vrijvalt doordat een deelnemer een vrijstelling voor een bepaald deel van de opleiding krijgt zal hij/zij (andere) inspanningen in het kader van de opleiding moeten verrichten.

De voorgaande tekst geeft de algemene kaders voor vrijstellingen weer. Op individuele basis kunnen afspraken worden gemaakt over vrijstellingen of maatwerktrajecten. Voor een nadere toelichting ten aanzien van vrijstellingen voor generieke vakken, zie de bijlage

‘Servicedocument vrijstellingen AVO’. Voor een nadere toelichting ten aanzien van vrijstellingen voor keuzedelen zie de bijlage ‘Publicatie-Vrijstellingen-en-keuzedelen nov 2018’.

De examencommissie legt in het examenreglement/handboek examinering de procedure ‘vrijstellingen keuzedelen’ vast. Daarbij worden in elk geval de volgende verschijningsvormen behandeld:

Verkorten	Bij verkorten doet de deelnemer bepaalde onderdelen van de opleiding niet vanwege vrijstellingen. De school moet aantonen welke onderdelen niet hoeven en op basis van wat de vrijstelling is gegeven (stapelen niveaus, Engels al op havo, zij-instromer, etc.). De examencommissie geeft de vrijstellingen en geeft dit aan op de resultatenlijst.
Versnellen	Bij versnellen doet de deelnemer dezelfde inhoud in een hoger tempo. De <u>individuele</u> deelnemer wijkt dan af van het programma zoals voor de nominale deelnemer is ontwikkeld.

In beide gevallen blijven de regels van onderwijstijd gelden.

Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB

Artikel 3b. Vrijstellingen examenonderdelen en delen daarvan

1. De examencommissie kan vrijstelling verlenen van het afleggen van een examenonderdeel of een deel daarvan, op verzoek van de deelnemer.
2. De examencommissie beslist met ten minste inachtneming van de wettelijk vastgestelde eisen voor de kwalificatie, voor het keuzedeel, en voor de vaststelling van de uitslag, bedoeld in artikel 17.
3. Indien de examencommissie vrijstelling verleent, telt de eerder behaalde waardering mee voor de eindwaardering, bedoeld in artikel 15.
4. De examencommissie beslist of de vrijstelling betrekking heeft op het gehele examenonderdeel, dan wel in voorkomend geval op het centraal examen, het instellingsexamen dan wel een deel van het instellingsexamen.
5. De examencommissie verleent slechts vrijstelling van het examenonderdeel Nederlandse taal, rekenen of Engels of een deel daarvan, indien zij vaststelt dat de deelnemer reeds eerder examen heeft afgelegd op ten minste hetzelfde niveau als vastgesteld voor zijn beroepsopleiding:
6. als examenonderdeel van een andere beroepsopleiding, of van dezelfde beroepsopleiding bij een andere instelling; of
7. als eind- of staatsexamen of deeleindexamen zoals vastgesteld voor havo of vwo.

== =